

Resumé af oplæg den 15. november

Folket og loven

I 2 Mos 1-3: Moses og udvandringen fra Egypten

Hvor urhistorien 1 Mos 1-11 omhandlede menneskenes vilkår og adspredelse, snævrer synsfeltet sig ind til at angå folket Israels tilblivelse

Efter Babelshistorien i 1 Mos 11 får vi fortællingerne om stamfædrene, Abraham, Isak og Jakob afsluttende med Josefhistorien.

Folket opdelt i 12 stammer – men hvordan bliver de 12 stammer til et folk? Udgangspunktet er Egypten som det sted stammerne skal forlade.

Flg. Komponenter indgår i fremstillingen:

- Israelitterne er slaver i Egypten
- Israelitten Moses flygter og møder Gud på Sinaj bjerg (2. Mos 3)
- Moses vender tilbage til Egypten for at overtale Farao til at frigive israelitterne for at tilbede Gud Jahve dér.
- Gud sender de ti plager over Egypten.

Et kronologisk holdepunkt (?):

- 1) Israelitterne benævnes også ”hebræerne” svarende til det egyptiske *hapiru* – udtryk for en social underklasse iflg. tekster fra 1400 – 1200-tallet f.Kr.
- 2) Store byggerier (se 2 Mos 1,11) under Ramses 2. i 1200-tallet

Moses' mange roller: Profet, folkeleder, talsmand over for Gud, lovgiver, folkefører m.m – en legendarisk figur

Jahve (2 Mos 3,14) – navnet kommer måske af verbet ”at være” (*hajah*). I jødisk tradition siges navnet ikke, men omskrives til *donaj* = herre,

Jahve-navnet er knyttet til traditionerne om, hvordan folket blev til. Gud Jahve gør krav på at være folkets eneste gud (”jeg er”).

Gudsbilleder i 1 – 4. Mos:

- Skabelsens Gud, skaberen af jord og himmel og ordnede forhold for mennesker, dyr og planter.
- En Gud der stifter pagt med sit folk og leder og vogter det på dets vandringer
- Den fjerne Gud på bjerget, der stiller krav til sit folk.
- Den vrede Gud, der nedkalder straf og bringer menneskeheden tilbage til urdybet (syndfloden)
- Den mægtige Gud, der forhæder Farao for at vise sin magt+

II 2 Mos 20; 5 Mos 5. *De ti Bud*

Det særlige ved den gt-lige lov:

- Ingen klar skelnen mellem jura, morallære og teologi

- Lovens religiøse betydning: Det er Gud, som har givet loven
- Det er Gud, som straffer overtrædelser eller forsømmelser. For jordiske myndigheder handler alene på Gud vegne.
- Loven er specifikt knyttet til Israels forhold til dets Gud og til Israels historie og geografi
- Tilblivelsen af loven er vævet ind i fortællingerne om udvandringen
- Loven har sin myndighed ved at være knyttet til folkets tilblivelse
- Loven forbindes med Gud *pagt* med folket (5 Mos 5,2-3)

Paralleller i Den Nære Orient til dele af den gt-lige lov:

Hammurapis lov ((1792-1750

Hittitiske love (1700-1600)

De ti bud – også kaldet *Dekalogen* 2. Mos 20, 1-17 og paralleltekst 5 Mos 5, 6-21

Der er nogle mindre forskelle mellem de to ”udgaver” af Dekalogen:

- Sabbatsbuddet begrundes i 2 Mos 20,11 med skabelsen – Gud hvilede på den 7. dag.
- De to forskellige begrundelser peger på to forskellige redaktionsmiljøer.
I 5 Mos 5,14f, begrundes den humant med hensynet til familie, slaver og arbejdsdyr.
- I forbuddet mod at efterstræbe det, der tilhører ens næste, er rækkefølgen forskellig.

Kontekst

2 Mos 20, 1-17 står lige efter fortællingen om åbenbaringen på Sinaj bjerg og foran den såkaldte *Pagtsbog* 2 Mos 20,22– 23,33) og angiver principperne for Pagtsbogens love.

Struktur:

Prolog (2 Mos 20,1-2)

Gud Jahve præsenterer sig som Israels Gud, der har befriet sit folk fra Egyptens trældom og dermed har ret til at befale

Buddene:

- 1) Forholdet mellem Gud og mennesker (2 Mos 20, 3-11)
- 2) Forholdet mellem menneske og menneske (2 Mos 20, 12-17)

1.bud

Forbud mod at dyrke andre guder end Jahve. Jahvereligionens grundfordring. Jvnf. 2 Mos 22,19! Profeten Elias skildres som ”Jahve-alene-fordringens lidenskabelige forkæmper (1 Kong 17ff)

2. bud

Forbud mod fremstilling af gudebilleder. Skal forstås som et forbud imod at lave et kultbillede, som man tilbeder. Begrundelsen er, at Gud Jahve ikke er synligt til stede og ikke tåler andre guder og gudebilleder, selvom det måtte være et Jahvebillede. For Gud Jahve er en lidenskabelig (ordret: ”skinsyg”), der straffer den, der lader hånt om hans vilje.

Luther mente, at det 2. bud ikke sagde mere end det 1. bud og slettede det i sin lille katekismus, men reddede 10-tallet ved at dele det 10. bud i to.

3. bud

Forbud mod at bruge Gudsnavnet til onde formål. At påkalde Gud har en iboende kraft, der kan bruges og misbruges ved mened – se fx 3 Mos 19,12. Overtrædelse nedkalder Guds straf.

4. bud

Sabbatsbudet har positiv form. Uddybes med en nærmere redegørelse for, hvem hviledagen omfatter (2 Mos 20,9-10 og en begrundelse, der er teologisk ved sin henvisning til skabelseshandlingen. Sammenlign med 5 Mos 5,14-15: social begrundelse, der i øvrigt bruges af Jesus i Mark 2,27.

5. Mos

”Ær din far og mor” er positivt formuleret. Budet er rettet til voksne menesker om at tage vare på deres gamle forældre (jvnf. Matt 15,1ff).

6. bud

Det første af de tre korte bud. Forbud mod drab og dermed beskyttelse af næstens liv. Forbudet gælder den uretmæssige handling, drabet med privat fjendskab som motiv.

7. bud

Det andet af de tre korte bud. At ”bryde ægteskab” vil sige at have seksuelt samkvem med en kvinde, der er gift med en anden mand. Det er et forbud mod at krænke næstens ægteskab.

8. bud

Det tredje af de tre korte bud uden objekt beskytter ejendomsretten.

9. bud

Handler om falsk vidneudsagn for retten. En alvorlig handling i et primitivt samfund! 5.Mos 19,19 fastsætter straffen lig med den, som det falske vidneudsagn ellers kunne udløse.

10. bud

Et toleddet forbud mod at ”begære”, efterstræbe. Efterstræbelse af næstens hus kendes fra profeteres forkyndelse fx Mika 2,2 og Es 5,8.

Andet led er forbudet mod at efterstræbe næstens hustru og husstand.

Dekalogen kan opfattes som en sluttet række af kategoriske love – fx i lighed med forbudsrækken i 3 Mos 18, 7-17 eller 5 Mos ½27,15-26, der har samme ”Du må ikke” stil som Dekalogen.

Dekalogen kan oprindeligt være formet som en række kategoriske love.

En ”ur-dekalog” kunne se sådan ud (iflg. professor Eduard Nielsen):

I	Du må ikke tilbede nogen fremmed gud
II	Du må ikke gøre dig noget gudsbillede
III	Du må ikke bruge Herrens navn til falskhed
IV	Du må ikke gøre noget arbejde på sabbatten
V	Du må ikke ringeagte din Fader og din Moder
VI	Du må ikke bedrive hor med din næstes hustru
VII	Du må ikke udgyde din næstes blod
VIII	Du må ikke stjæle en mand fra din næste
IX	Du må ikke vidne falsk mod din næste
X	Du må ikke tilegne dig din næstes hus

III 3 Mos 11: Loven om rene og urene dyr

(se 5 Mos 14)

Lovgivningen om rene og urene dyr indgår i en tekstblok som i øvrigt angår urenhed 3 Mos 11-15.

Dyr, der erklæres for urene:

- 1) Firfodede landdyr der ikke både har kløftede hove og er drøvtyggere (v 2-8)
Hermed udelukkes kamel, klippegrevling, hare og svin, og hovdyr som æsel og hest.
- 2) Firfodede dyr, der går på poter (v 27). dvs. alle rovdyr
- 3) Otte navngivne slags kryb, der kryber på jorden. At disse dyr er urene, vil sige, at man bliver uren ved at røre ved deres døde kroppe.

Dyr der klassificeres som ”afskyelige”, dvs. de må ikke spises,

- 1) Dyr i vandet som ikke har finner eller skæl (v 9-12). Altså er skaldyr ikke tilladt.
- 2) Et antal navngivne fugle (v13-19)
- 3) Kryb med vinger og fire ben (v 20-23)

I 5 Mos 14 er alle urene dyr dem, der ikke må spises

IV 3 Mos 23 Regler for sabbat og festdage

Det hører til en religions væsen, at den har særlige tider, *hellige* tider, der sætter skel i tiden.

Festkalenderen i 3 Mos 23 tilbageprojicerer fester, der opstået i løbet af Israels historie,

3 Mos 23 begynder med indskærpelse af overholdelse af sabbatten som en særlig festdag. Den er *hviledag* uanset, hvor man bor.

Festkalenderen i 3 Mos 23 følger naturens rytme og høsttiderne i landet og indeholder impulser fra den kana'anæiske kultur.

Påskan - PESACH

- Den stærkest udarbejdede festlegende: udvandringen fra Egypten 2 Mos 12,1-13,16.
- Påskelegenden dominerer opfattelsen af påskan
- Påskefesten er sammensat af en *kvægavlerfest* (ofring af lam) og en *agerbrugsfest* (de usyrede brøds fest)
- Påskan spiller en central rolle i kulturreformen under kong Josias (640-609), hvor påskefesten centraliseres i Jerusalem

Pinsen - SHAVUOT

- Fejres 7 uger efter påske og er en høstfest
- Begrundes senere med lovgivningen på Sinaj bjerg

Nytårsfesten – ROS HASHANAH

Stammer fra en kana'anæisk fest ved overgangen til vinterregnen i september- oktober

En tronbestigelsesfest - Sl 24

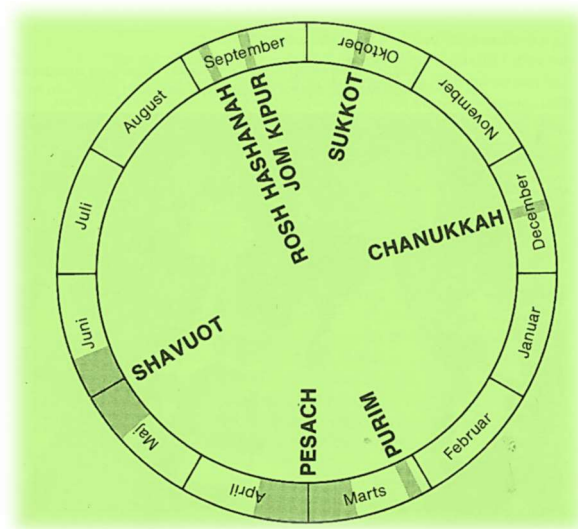
Forsoningsdagen - JOM KIPPUR

- Her skaffes der soning for ypperstepræsten og folket ved et syndoffer i templet ("sydebukken" der drives ud i ørkenen til dæmonen Azazel)

Løvhyttefesten - SUKKOT

- Fest for vin- og frugthøsten
- Navnet på festen: man flytter fra sin bolig ud i naturen – et minde om ørkentiden

Den jødiske festkalender, hvor PURIM og CHANUKKAH er kommet til i sen gt-lig tid.

IV 5 Mos 6 "Der er kun én Gud"

Kap 6 er central for den israelitiske gudsforståelse og lovforståelse: Gud er én – og hans lov er absolut gældende.

5 Mosebog = Deuteronomium – dvs "en anden lov".

5 Mos. Fremstår som Moses' testamente til folket

5 Mos er det førte skrift i et samlet historieværk: 5 Mos ' – Jos – Dom – 1. og 2. Sam – 1. og 2. Kong.

Dette historieværk kaldes *Det Deuteronomistiske Historieværk*

Særpræg:

- Gud er én
- Gud må kun dyrkes på ét sted: Jerusalems tempel
- Loven er udtryk for Guds pagt med folket
- Kongekritisk – kongernes afgudsdyrkelse er skyld i katastrofen i 587 (eksilet i Babylon)
- Folkets frafald medfører straf, men folkets omvendelse vil betyde, at Gud sender en frelser, der udfrier folket fra undertrykkernes magt. Altså skemaet *frafald – straf – omvendelse – frelse*.